

Inatsisartut Suleriaasianni § 33 naapertorlugu aalajangiiffigisassatut siunnersuut manna Naalakkersuisut saqqummiuppaat:

Paris-imi isumaqatigiisummut Kalaallit Nunaata nunamut nangaassuteqarnera atorunnaarsinneqassasoq aammalu Naalagaaffiit Peqatigiit Silap pissusia pillugu nunani tamalaani isumaqatigiisutaannut, UNFCCC-imut, nalunaarutigineqassasoq, danskit naalakkersuisuinut nalunaarutigeqqullugu Naalakkersuisut peqquneqarnissaat pillugu Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

(Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutinut Avatangiisinullu Naalakkersuisoq, Kalistat Lund)

Tunggavilersuut

Silap pissusiani ajornartorneq uagutsinnut nunarsuarmioqatigiinnut sioranartuni annersaavoq. Kalaallit Nunaanni silap pissusiata allanngoriartornera ersarissumik takuneqarsinnaavoq, tamannalu innuttaasut ulluinnarsiutaanuinnaangitsoq, kisianni aamma inuussutissarsiortunut nunatsinnilu kulturitsinni ingerlatsinissamut periarfissatsinnut, sunniivoq. Allanguutit annertusiartuinnavipput ammalu mumisinneqarsinnaajunnaarlunnalerlutik.

Silap pissusiata allanngoriartornerata pakkersimaarnissaanut iliuuseqarnissaq nukingernartumik pisariaqartinneqarpoq. Gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsineq annikinnerujussuannngortussanngorlugu inuiaqatigiinni allanngoriartortitsisussaavugut. Aammalu allanguutinut pereersunut aammalu nunaatilinnut, piniartunut aalisartunullu sunniisunut naleqqussartussaavugut. Iliuuseqarnissamut kikkut tamarmik akisussaaffeqarput. Paris-imi isumaqatigiisummut ilanngunnitsigut aammalu nunarsuarmioqatigiinni silap pissusiata allanngoriartornerata sunniutaannik annikillitsiniarlutik ataatsimoorlutik akiuuttuni ilaalernitsigut, akisussaaffiup taassuma tigungissaa Naalakkersuisuni kissaatigaarput. Maani nunatsinni tamanna ingerlallualereerparput. Pisortat namminersortullu pilersuineranni ataavartumik nukissiornerup siammartinnissaa ukiorpassuarni sulissutigaarput.

Kujataani nunaatillit aalisartullu aammalu avannaani Tunumilu piniartut silap pissusiata allanngornerani anigorniagassaqtut Naalakkersuisuni takusinnaavarput: Sikusarunnaarpoq, ukiuusarnera sivikinnerulerpoq silalu unerisimajunnaarluni. Taamatuttaaq kingusinaartinnani iliuuseqarnissaq inuussutissarsiortut ilungersuutigigaat piomassuseqarfigigaallu misigaarput.

Naalakkersuisooqatigiinnissamut isumaqatigiisummi allassimavoq Paris-imi isumaqatigiisutit inuiaqatigiinnut sunniutissaannut misissueqqissaarneq suliarineqassasoq. Misissueqqissaarneq taanna 2022-mi apriliimiit 2023-mi januaarimut suliarineqarpoq. Sunniutaasussanik nalilersuinerup takutippaa, Danmarkip annikillitsinissamut siunnerfiinit pisussaaffilerneqarani Kalaallit Nunaat Paris-imi isumaqatigiisummut ilanngussinnaasoq aammalu Kalaallit Nunaat nammineerluni annikillitsinissamut siunnerfissanik nunami namminermermi aalajangikkanik suliaqarsinnaavoq. Tamatuma saniatigut misissueqqissaarnerup takutippaa, Kalaallit Nunaata gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsinerata annikillitsinissaanut tunggavissaqarluartoq, aammalu Paris-imi isumaqatigiisummut ilaalernermermi suliaqarfiit aalajangersimasut ilaatinginneqarsinnaasut.

Tunggaviusoq

Paris-imi isumaqatigiisut ulloq 12. december 2015 Paris-imi Silap pissusiata allanguutai pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Killissaliussanut isumaqatigiisutaata ataani 21.-ssaannik suleqataasut

ataatsimeersuarneranni (COP21) akuerineqarpoq. 2022-mi oktobarimi suleqataasut 195-it isumaqatigiissut atsiortaat, aammalu taakkunanga 194-it taanna atuuttussanngortillugu. Paris-imi isumaqatigiissummi taamaalilluni ullumikkut ikittuinnaat ilaatinneqaratik, nunarsuarmi nunat tamarluinnangammik ilaapput.

Danmarkip Paris-imi isumaqatigiissut ulloq 22. april 2016, taamanikkut Naalakkersuisuusut kissaataat malillugu Kalaallit Nunaannut nunamut nangaassuteqartillugu, atsiortaa. Nunamut nangaassuteqarnissaq pillugu kissaatigineqartunut pisortatigoortumik tunngavilersuuteqanngilaq, kisianni aningaasaqarnikkut ineriartorneq silap pissusianik mianerinninnissamit killilersimaarneqarsinnaassasoq ernumassutigineqartoq, aammalu isumaqatigiissummi nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffiit imaluunniit nunap inoqqaavisa ineriartornissamut pisinnaatitaaffeqarnerannut inatsisitigut pisussaaffiliisumik innersuussisoqarsimannginnera, aalajangiinerup missaani piffissamiit najoqqutassat misissorneqarneranni tikkuarneqarpoq.

Tamatuma saniatigut ilimagisat arlallit aalajangiinissamut tunngavigineqarsimapput. Ilaatigut Kyoto-mi isumaqatigiissummut tunngaviusut ingerlateqqinneqartussaasut ilimagineqarsimavoq. Assersuutigalugu ukioq innersuussiviusut 1990-mut aalajangerneqartussaasimavoq, tassani Kalaallit Nunaat taasarialinnik suliffissuaqarnikkut ingerlataqarani, taamaalilluni Kalaallit Nunaat siunissami suliffissuaqarnikkut ingerlataqarnermut akiliisussanngorsinnaalluni. Ilimagisat taakkua Paris-imi isumaqatigiissummut atuuttussaangitsut ullumikkut ilisimavarput. Taamaattumik ernumassutigineqartut attuumassuteqarunnaarput.

Namminersornermut inatsit malillugu Naalakkersuisut nunani allani pissutsini (inuaat akornanni susasaqarfiit) iliuuseqarsinnaapput aammalu inuaat pisinnaatitaaffeqarnerat malillugu inuaat kalaallit tassaasut inuaat nammineq aalajangiisinnaatitaasut, kiisalu tamanna nassuerutigalugu Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni suleqatigiinnermi naligiinnissap ataqpeqatigiinnissallu kissaatigineqarnerat inatsimmi tunngavigineqartoq, inatsimmut siulequtsiussami erseqqissarneqarpoq.

Tamatuma atuunnerani ilaatigut danskit naalakkersuisui aamma Naalakkersuisut suliassaqarfiit arlallit iluanni, Kalaallit Nunaata soqutigisaannik qulakkeerinnissamut taamatullu Kunngaqarfik Danmarkip soqutigisai tamarmiusut isumaginarlugit, unneqqarillutik suleqatigiittussaapput, ilanngullugit nunanut allanut tunngasut. Danskit naalakkersuisuisa taamaalillutik Naalakkersuisut suliassani Kalaallit Nunaannuinaq tunngassutilinni aammalu suliassaqarfinni akisussaaffigilerlugit tiguneqareersuni, ilaatigut silap pissusianut suliassaqarfik ilaatinneqarluni, piginnaatitaanerminnik atuinissaa akornutissaqanngilaq.

Nunamut nangaassuteqeqarnerup atorunnaarsinneqarnerani Kalaallit Nunaat nammineerluni Paris-imi isumaqatigiissummi suleqataalertussaangilaq, kisianni Kunngaqarfik Danmarkimi Paris-imi isumaqatigiissummi suleqataasumi, pineqartunut ilaalertussaalluni.

Danskit naalakkersuisui aamma Namminersorlutik Oqartussat Naalagaaffiit Peqatigiit silap pissusianut isumaqatigiissutaata ataani nunani tamalaani silap pissusia pillugu isumaqatiginninniarnert pillugit suleqatigiinnissamut isumaqatigiissuteqarput 15. august 2012-imeersumik. Isumaqatigiissummi siunertaavoq Naalagaaffiit Peqatigiit silap pissusianut isumaqatigiissutaata ataani nunani tamalaani silap pissusia pillugu isumaqatiginninniarnerni kalaallit soqutigisaannik isumaginninnissaq pillugu suleqatigiinnerup nukittorsarneqarnissaa. Danmarkip Kalaallillu Nunaatalu akornanni suleqatigiinnermi naligiinnissaq ataqpeqatigiinnissarlu pillugit namminersornermut inatsimmi tunngaviusut suleqatigiinnissamut isumaqatigiissummut tunngavigineqarput.

Matuma siuliani allassimasut nunamut nangaassueqarnermik Kalaallit Nunaata atorunnaarsitsinissaanut tunngaviussapput.

Paris-imi isumaqatigiissuttip akuerineqarnerani pisussaaffiit

Nunamut nangaassutteqarnerup atorunnaarsinneqarnerata malitsigisaanik Kalaallit Nunaat Paris-imi isumaqatigiissummit inatsisitigut pisussaaffeqalersinneqartussaavoq, ilanngullugit:

- silap pissusiata allannguutaasa sooranartortaannik nunarsuarmi annikillisisinissap annertusitinneqannginnissaa pillugu piumasaaqat, ilaatigut nunarsuup agguaqatigiissillugu kissatsikkiartorerata suliffissuaqalinnginneranut sanilliullugu 2°C inorlugu inissisimatinneratigut,
- akiuussinnaassuseqarnermut ajoqusiisumik sunniinernut naleqqussarsinnaassuseqarnerulernissaaq aammalu silap pissusiata allannguutaannut akiuussinnaassuseqalersitsinissaaq aamma gassinik silaannarmik kissatitsisartunik aniatitsinerit appasitsillugit ineriartortitsinissaaq,
- kiisalu aningaasaqarnikkut ingerlaartut gassinik silaannarmik kissatitsisartunik aniatitsinerup appasissuunissaata silallu pissusianut patajaatsumik ineriartortitsinissap tungaanut aqqutissiuunnissaat, takuuk Paris-imi isumaqatigiissummi artikel 2.

Paris-imi isumaqatigiissummi artikel 2 imm. 2 malillugu isumaqatigiissuttip piviusungortinneqarnera naapertuilluartumik tunngavilimmik aammalu suleqataasut ataatsimoorlutik, kisianni assigiinngisitaartumik akisussaaffeqarlutik, aammalu nunami namminermit pissutsit assigiinngitsuunerat eqqarsaatigalugu periarfissaqarfetik pillugit tunngaviusut malillugit pissaaq.

Isumaqatigiissummi anguniakkat naammassineqarnissaat siunertaralugu annikillisisinissamut tapersiissutinik nunami namminermit tunngatinneqartunik anguniagaqarfiusunik ('Nationally Determined Contributions' imaluunniit 'NDC') suliaqarnissamut, nalunaarutiginninnissamut aammalu atuutitsinissamut Kalaallit Nunaat Paris-imi isumaqatigiissummi art. 3 aamma 4 naapertorlugit pisussaaffeqarpoq. Naalakkersuisut nunami namminermit silap pissusianut periusissiap, Kalaallit Nunaata NDC-anut tunngavigineqartussap, suliarineqarnera aallartereerpat.

Naalagaaffiup eqqartuussissuserisua naliliivoq, Kalaallit Nunaata NDC-ianut ilusiliineq tassaasinnaasoq, Kalaallit Nunaannut tunngatillugu immikkut silap pissusianut suliniuteqarnerup Silap pissusia pillugu nunani tamalaani isumaqatigiissummut allattoqarfimmuut attaveqaqatigiissuteqartarnissaanut periarfissat, Kalaallit Nunaata danskit naalakkersuisui suleqatigalugit misissussagaat. Taamaalilluni Kalaallit Nunaata NDC-ia, NDC-imut Danmarkip EU aqqutigalugu attaveqaqatigiissutigeriigaanut, ilassutaasussaavoq.

Nunami namminermit silap pissusianut periusissiaq suliarineqassasoq Naalakkersuisut 2021-mi aalajangerput. Aalajangiiffisassatut siunnersuut manna akuerineqassanersoq apeqqutaatinnagu taassuma suliarineqarnera aallartinneqassaaq. Silap pissusianut periusissiaq Naalakkersuisoqarfinniit ilassuteqarnikkut aammalu inuussutissarsiortut, inuiaqatigiit innuttaasullu suleqatigalugit, suliarineqassaaq. Silap pissusianut periusissiaq naammassippat Naalakkersuisuniillu akuerineqareerpat, taanna nunamut nangaassuteqarneq atorunnaarsinneqassappat, Kalaallit Nunaata NDC-ianut tunngaviliissaaq. Taamaattoq Naalakkersuisoqarfiit ataasiakkaat Kalaallit Nunaata NDC-iani pineqartunut ilaanissamik kissaateqarnerlutik oqariartuuteqarnissaat pisariaqarpoq.

Pisortanut aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutaasussat

Nunamut nangaassuteqarnerup atorunnaarsinnissarpiaa nunap karsiani toqqaannartumik aningaasartuuteqarnissamut imaluunniit isertitaqarnissamut atassuteqanngilaq.

Pisortanut allaffissornikkut sunniutaasussanut tunngatillugu, Kalaallit Nunaata Paris-imi isumaqatigiisummut ilaalernerata atuutilernerani Kalaallit Nunaat silap pissusianut suliniuteqarnerit pillugit Silap pissusia pillugu nunani tamalaani isumaqatigiisummut paasissutissanik tunniussisartussaavoq. Kalaallit Nunaata gassinik silaannarmik kissatitsisartunik tigoqqaanera aniatitsineralu pillugit silap pissusia pillugu nunani tamalaani isumaqatigiisummut Kalaallit Nunaat nalunaarusiortareerpoq. Nalunaarusiortarneq taanna Paris-imi isumaqatigiisutip ataani ingerlaannassaaq. Kalaallit Nunaat NDC-eqalerpap, anguniakkat NDC-imi saqqummiunneqartut atuutsinneqalernissaannut tunngatillugu siuariarnerit pillugit aamma nalunaarusiorneqartartussaapput. Nalunaarusiortarnermut nammagassaaq, silap pissusianut aningaasassanik atugassiissutigineqartunik pingaarnersuinermi salliutinneqartaannassappat, aningaasassat pioreersut iluanni akilerneqarsinnaassasut naatsorsuutigineqarpoq.

NDC-ip malitsigisaanik aningaasaqarnikkut sunniutaasussanut, tamatuma kingorna gassinik silaannarmik kissatitsisartunik aniatitsinerup annikillisinnissaanut suliniutissanut atasunut, Naalakkersuisut silap pissusianut periusissiasaa, aammalu NDC suliarineqartussaaq, apeqqutaasussaapput. Silap pissusianut periusissiap nunattalu NDC-ata imarisassaannut Naalakkersuisoqarfii ataasiakkaat ilassutissaat, kingusinnerusukkullu Kalaallit Nunaata NDC-ani pineqartunut ilaanissamik taakkua kissaateqarnerisut, apeqqutaasussaapput. Taamaattumik aningaasaqarnikkut aningaasartuutissanut annikillisitsinissamut suliniutissanut tunngasunut NDC, Kalaallit Nunaataa ilannguffigisassatut toqqagaa apeqqutaasussaavoq.

Paris-imi isumaqatigiisummi NDC-inik naammassininnginnermi, tassunga atasunik aningaasaqarnikkut pineqaatissiissutissaqanngilaq.

Inuussutissarsiortunut aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutaasussat

Nunamut nangaassuteqarnerup atorunnaarsinneqarnissarpiaa inuussutissarsiortunut sioqqutsisumik aalajangerneqareersunik sunniuteqartussaannngilaq. Nunami namminermit silap pissusianut periusissiaq, Kalaallit Nunaata NDC-ianut tunngavissaliisussaaq, inuussutissarsiortunut sunniuteqarsinnaavoq. Taamaattoq Naalakkersuisut erseqqissassavaat, nunami namminermit silap pissusianut periusissiamik suliaqarnerup nalaani inuussutissarsiortut akuutinnissaat tusarnaarnissaallu Naalakkersuisut kissaatigimmassuk.

Innuttaasunut aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutaasussat

Paris-imi isumaqatigiisummut ilaalernissarpiami sioqqutsisumik aalajangikkanik innuttaasunut aningaasaqarnikkut sunniuteqassanngilaq. Innuttaasunut aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutaasussaasinnaasunut silap pissusianut periusissiap aammalu Kalaallit Nunaata NDC-iata, kingusinnerusukkut politikikkut aalajangiunneqartut, imarisassai apeqqutaasussaapput.

Tusarniaaneq

Siunnersuut piffissami 2023-mi februaarip 6-ianiit martsip 6-ianut Naalakkersuisut tamanut ammasumik tusarniaanermut nittartagaat aqqutigalugu, tamanut ammasumik tusarniaassutigineqarpoq. Tusarniaanermut akissuteqaatit tiguneqartut suliarineqarput aammalu Naalakkersuisut tusarniaanermut nittartagaanni takuneqarsinnaallutik. Taamatuttaaq tusarniaanermut allakkiaq suliarineqarpoq.

Ilanngussat

Paris-imi isumaqatigiissutip inuiaqatigiinnut kalaallinut sunniutissaannik misissueqqissaarneq ilanngussartaqartoq.